

Ідеї протестантизму, а також стрімкий розвиток науки та техніки привели людство до віри в безмежний прогрес і добру природу людей. Це, в свою чергу, сприяло появі нового ідеалу людини, яка всім зобов'язана тільки собі, своїй праці, особистим заслугам; людини, яка прагне земного благополуччя, а не мріє про краще місце в іншому світі, вимірює чесноту не самозреченням, а користю.

У результаті екзистенціальних пошуків не одного десятка мислителів з'являється ідея самовдосконалення особистості, яка протягом останніх трьох століть стає провідною концепцією позитивного мислення. Як і кожна ідея, вона видозмінюється, еволюціонує.

Енергія і активність – ось дві риси, які стали основоположними в американському способі життя взагалі та у вихованні дітей зокрема.

Наведені риси характерні й для сучасної моделі виховання підлітків в американських сім'ях.

Ідеї виховання підлітків в американській сім'ї беруть свої витoki з історії формування американської нації, тобто починаючи від традицій переселенців з Європи до Нового світу. Поступово ставлення американської сім'ї до виховання дітей змінювалось від авторитарного до демократичного та лояльного, що сприяло вихованню повноцінних, психічно здорових членів суспільства та успішних батьків у майбутньому.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що сучасна модель виховання американських підлітків побудована на моделі виховання, котра була започаткована триста років тому. Тобто, сучасність у вихованні не є новою моделлю, а є модернізацією старої традиційної моделі виховання.

До перспективної тематики подальшого наукового пошуку можна віднести питання виховання дітей в американських сім'ях на різних етапах розвитку суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безлюдний О. І. Теоретико-педагогічні концепції виховання дітей в американському суспільстві / О. І. Безлюдний // Виховання та педагогіка. – 2012. – №11. – С.77.
2. Геворкян С. В. Воспитание детей в США / С. В. Геворкян // Мир и Наука. – Волгоград: Научный обозреватель, 2012. – С. 56–58.
3. Дьюи Дж. От ребёнка – к миру, от мира – к ребёнку : [Сб. статей] / Дж. Дьюи. – М. : Карапуз, 2009. – 352 с.
4. Катасонов В. В. Семейное воспитание как повышение человеческого потенциала общества / В. В. Катасонов, П. В. Поветьев // Семейное воспитание: традиции и современность. – 2014. – №8. – С. 101–105.
5. Петров С. В. Воспитание по-американски / С. В. Петров // Педагогика. – 2011. – №9. – С. 63–65.

УДК 37.014: 52:316. 362 (44) (091)

Конопельцева О.

викладач Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

ВПЛИВ ЦЕРКВИ ТА РЕЛІГІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ТРАДИЦІЙ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ У ФРАНЦІЇ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА

У статті проаналізовано вплив церкви на сімейне виховання дитини у Франції з часів її християнізації. Визначено важливу роль церкви у становленні традицій сімейного виховання у Франції.

Ключові слова: сімейне виховання, Франція, церква, релігія, історична ретроспектива.

Конопельцева Е. Г. Влияние церкви и религии на традиции семейного воспитания во Франции: историческая ретроспектива. В статье проанализировано влияние церкви на семейное воспитание ребенка во Франции со времен ее христианизации. Определена важная роль церкви в становлении традиций семейного воспитания во Франции.

Ключевые слова: семейное воспитание, Франция, церковь, религия, историческая ретроспектива.

Konopeltseva O. The influence of the church and religion on traditions of family upbringing in France: historical review. The article analyses the influence of the church on family education in France since its christening and marks the importance of the church in the development of family education traditions in France.

Key words: family upbringing, France, church, religion, historical retrospective.

Видатні педагоги та суспільні діячі різних часів завжди значну увагу приділяли питанням сімейного виховання, адже саме в колі сім'ї відбувається процес початкової соціалізації дитини, формування її особистісних якостей і цінностей. У зв'язку з цим важливо зазначити, що у 1989 р. Організація Об'єднаних Націй ухвалила Конвенцію про права дитини, до якої приєдналося 193 країни світу. У цьому документі наголошується, що «дитині для повного і гармонійного розвитку її особистості необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові і розуміння», а «сім'я як основному осередку суспільства і природному середовищу для зростання і благополуччя всіх її членів і особливо дітей мають бути надані необхідні захист і сприяння» [1, с. 4].

В умовах поглиблення процесу глобалізації вчені всього світу все більше уваги приділяють сім'ї, процесам, що в ній відбуваються, і сімейному вихованню, адже воно відіграє важливу роль у формуванні особистості дитини як майбутнього громадянина держави. Особливий інтерес у цьому плані становить Франція, де склалася унікальна система традицій родинного виховання і яка надала світовій культурі багатьох яскравих діячів. А тому вивчення та творче використання теоретичних ідей і практичного досвіду з цього питання у сучасній українській родині буде корисним при реалізації політики європейської інтеграції України.

Аналіз вітчизняної наукової літератури засвідчує, що певні аспекти історії традицій сімейного виховання було відображено у працях К. Ушинського, Г. Сковороди, С. Русової, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, А. Макаренка, М. Стельмаховича, Г. Ващенко, О. Духновича, В. Постоного, Т. Алексеєнко та ін. Також визначний внесок у дослідження церковного виховання дітей в Україні зробили Л. Модзалевський, М. Лавровський, С. Миропольський, М. Демков, П. Каптерев, М. Лагодич та ін. Серед французьких вчених висвітленням питань сімейного виховання дитини займалися Ф. Ар'єс, Ф. Лебран, Ж.-Ж. Руссо, П. Дюрмінг, Е. Дюркгейм, Ф. Маєр, Д. Лавеню, Д. Фабле, М. Фуко, Ж. П'яже та ін.

Вивчення сучасної вітчизняної наукової літератури свідчить про недостатнє висвітлення теорії сімейного виховання у зарубіжних країнах. Так, переважна більшість досліджень проводилася в таких напрямках: етнопедagogічному (М. Тадєєва, Т. Швець); теоретико-методологічному (Г. Фінчук); історико-педагогічному (О. Демченко).

Водночас огляд доробку сучасної вітчизняної педагогіки свідчить про недостатнє висвітлення в ній питань сімейного виховання дитини саме у Франції, особливо в історико-педагогічному контексті. Зокрема, в Україні не проводився аналіз впливу церкви на виникнення й становлення традицій родинного виховання у Франції.

Метою статті є узагальнення історичного впливу церкви та релігії на сімейне виховання у Франції протягом V–XX ст. та визначення його періодизації для виокремлення французьких традицій родинного виховання, що склалися під впливом церкви.

Слід одразу наголосити, що під церквою мається на увазі католицька церква на чолі з Папою Римським, адже саме ця церква панувала у Франції з V ст.

Варто зазначити, що на теперішній час Франція є світською державою, що означає не заборону віросповідання, а свободу його вибору. Проте довгий час Франція була країною, де церква мала величезний вплив не лише на суспільство, а й на політику. Протягом багатьох століть католицька церква через релігію впливала на освіту та сімейне виховання зокрема, відлуння чого спостерігається в країні і дотепер. На думку Ет'єнна Патта, релігія – це система вірувань і практик стосовно святого, яка породжує соціальну поведінку та об'єднує в одну спільноту осіб, що до неї приєднуються [10, с. 31].

Дослідивши історію католицької церкви у Франції та її вплив на сімейне виховання, ми виділили такі історичні етапи:

1. Християнізація Галлії (кінець V ст. – IX ст. н. е.)
2. Розквіт і занепад Середньовіччя (X – XV ст.)
3. Новий час (XVI – XVIII ст.)
4. Післяреволюційний період (1789–1905).
5. Проголошення відокремлення французького суспільства від церкви та сучасність (1905р. – наш час).

Перші занотовані згадки свідчать про те, що християнство почало проникати на територію сучасної Галлії у II ст. н. е. У 496 р. (за деякими джерелами 507 р.) відбулася знакова подія – хрещення короля Хлодвіга I, що поклало початок християнізації Галлії. Проте цей процес наштовхнувся на спротив з боку язичників Галлії, і ще декілька століть у сімейному вихованні співіснували язичницькі та християнські погляди. Незмінним залишалося прищеплення дітям жорстокості та виховання з них справжніх воїнів (обов'язок, що за традицією належав батькові).

Згодом на території Галлії почали виникати монастирі, які зобов'язалися опікуватися освітою. При них відкривалися школи, проте до них не брали на виховання дітей віком до 6–7, а інколи навіть 11–12 років. Під впливом релігії суспільство та його цінності змінюються, так само змінюється бачення мети виховання та саме виховання дитини; воно стає менш агресивним і жорстким, тому роль вихователя від батька починає переходити до матері.

Погляди на роль жінки в суспільстві християнської Галлії не змінилися: дівчат так само виховували для народження дітей, оберігання цноти й виконання обов'язків дружини й матері [12, с. 166–168]. В епоху Каролінгів (VIII–IX ст.), за якої католицизм на початку IX ст. став державною релігією Франції, під впливом церковної моралі в середовищі аристократів шлюб розглядається як союз двох людей, заснований на взаємному коханні; полігамія та зв'язки зі служницями забороняються. Жінки, які належать до вищих кіл Франції, вчать читати Псалтир [12, с. 264]. Селяни ж не поспішали приймати нову релігію й надалі проводили язичницькі свята. Проте необхідно зауважити, що католицька віра найбільше сподобалася матерям, що радо використовували християнську мораль і вчення при вихованні дітей, особливо розбишак, погрожуючи їм небесними карами за погану поведінку та недотримання обіцянок [12, с. 268–269].

Під час розквіту Середньовіччя (XI–XIII ст.) католицька релігія глибоко пустила коріння у Франції і змінила ставлення до дитини в суспільстві. На відміну від жорстоких звичаїв Римського панування позбуватися небажаної дитини, християнська мораль розглядала дитину як чисте, незіпсоване створіння та вчила піклуватися про неї з першої хвилини її життя – через загрозу передчасної смерті її треба було якнайшвидше хрестити. Вважалося, що соціальне життя дитини починалося з хрещення. Дитина отримувала ім'я одного з хрещених, до того ж в заможних колах існував звичай обирати для хлопчиків двох хрещених та одну хрещену, а для дівчаток – двох хрещених та одного хрещеного [12, с. 426]. До обов'язків матері належало навчити дитину християнським заповідям, молитвам.

У XIII ст. ще не існувало розгалуженої системи шкільної освіти, тому відповідальність за виховання дитини та її соціалізацію повністю несли батьки та хрещені. З'являються численні пастирські трактати щодо

виховання дітей, зокрема *Communioloquium* Жана де Галя, *De instructione puerorum* і *De eruditione filiorum nobiliorum* домініканського монаха Вінсента з Бове. У них наголошувалися обов'язки батьків, їхня роль у вихованні дітей і відповідальність за кінцевий результат. Батьки мали виховувати дітей з гарними манерами та відданими християнами. Автори трактатів XIII та XIV ст. вважали, що ці обов'язки випливали з четвертої заповіді Божої, що наказувала слухатися та поважати батьків. Виховання маленьких хлопчиків віком старше семи років повністю покладалося на батька, а дівчат – на мати, хоча деякі історики, ґрунтуючись на тогочасних катехізисах, вважають, що мати на рівні з батьком брала участь і у вихованні хлопчиків. Невиконання цього батьківського обов'язку або наведення поганого прикладу дитині в очах церкви розглядалося як гріх, особливо, якщо дитина з часом починала вести гріховне життя. За головний принцип виховання дитини вважали приклад дорослих, а якщо його було недостатньо, рекомендувалося застосовувати до дітей тілесні покарання, але лише помірковано. У цих трактатах досить часто за приклад відповідальності батьківського виховання наводилося оповідання з роботи (Псевдо) Боеція *De disciplina scholarium* про батька, якому син зубами відгриз носа, бо він нехтував його вихованням [5].

У період занепаду середньовічної освіти у XIV–XV ст. особливу увагу привертає видатний теолог XIV ст. Жан Жерсон, який був канцлером Паризького університету, доктором теології та реформатором системи освіти. Народившись у селянській родині, він прагнув донести своє гуманістичне бачення християнського виховання до простих людей, тому писав свої трактати, спрямовані до них, не латиною, а простонародною мовою. У своїй «Абетці для простих людей» він застерігає від демонстрації дітям оголеного тіла, жорстоких видовищ, від сну в одному ліжку з батьками, бо все це матиме негативний відбиток на дитині в майбутньому. Дитина дитина – і невинна, і зіпсована вихованням дорослих. Та все одно він наполягає на містичній цінності дитини. Жерсон наголошує на важливості раннього морального та релігійного виховання, природним місцем якого є сім'я, метою якого є практичний результат – моральність і порядність. Виховання дитини має бути сповненим любов'ю до Бога, і цьому повинні допомагати молитви та читання життєписів святих [12, с. 573–580, 7, с. 36–40].

У XVI ст. у Франції з'являється протестантство (кальвінізм), що призводить до релігійних війн, кінець яким поклав Нантський едикт (1598 р.). Через велику смертність серед населення внаслідок війн і голоду тема смерті та необхідність дотримання релігійних норм і християнської моралі задля спасіння все більше турбує церкву й активно впроваджується у народ вченнями та проповідями церковників.

За вимогами церкви добропорядний католик мав не лише виконувати численні обов'язкові норми поведінки, а й дотримуватися посту, відвідувати церковну службу кожної неділі. До обов'язкових 52 неділь на рік додаються ще й релігійні свята. Їхня кількість чітко регулювалася церквою і в період XVII–XVIII ст. коливалася від 52 до 30 на рік. Обов'язковими залишилися Пилипів піст, час від Різдва до Богоявлення (6 свят за два тижні), Великий піст, Пасха (якій передуює святий тиждень), Вознесіння, Свята Трійця, свято Святого Духа, День Св. Жана Батиста (24 червня), Успіння Богородиці і, нарешті, День усіх святих. Святкування також відбувалися під пильним оком церковників; багато народних гулянь з давніми традиціями було заборонено, а ворожкам і забобонам було оголошено війну [8, с. 18–20].

З огляду на велику дитячу смертність і турботу про спасіння душі дитини стає ще більш важливою необхідність похрестити дитину якомога швидше, у день народження (інколи навіть під час народження, якщо пологи складні) або наступного дня. Хрещення дітей проводилось у Франції з 350 р. н. е., але офіційно цю традицію католицька церква уніфікує та вводить лише у 1545 р. До XV ст. також існувала інша традиція: обирати для дитини декілька хрещених, але Тридентський собор її забороняє й залишає лише одного хрещеного батька та одну хрещену матір. Хрещені були зобов'язані забезпечувати духовне життя хрещеників, наглядали за дотриманням гідної християнської поведінки та моралі, привертати їхні думки, розум і серце до Бога аж до весілля хрещеників. Надалі ж вони мали надавати всіляку підтримку у подоланні життєвих негараздів. Саме тому батьки завжди намагалися обрати для своїх дітей хрещених, які були б більш освіченими та мали більше важелів у суспільстві, ніж вони самі.

На відміну від католиків, протестанти надавали хрещенню дещо інше значення: для них це був ритуал представлення нового члена християнської громади, а не автоматичний пропуск у рай. Тому при хрещенні дитини не було жодного поспіху: дітей хрестили усіх одночасно в першу, другу або навіть третю неділю аж до 1676 р., коли синод Сансеру видав постанову хрестити дітей у найближчий день.

Варто зазначити, що велике значення мав вибір імені дитини. Зазвичай, це було ім'я одного з хрещених або батьків. Зауважимо, що досить часто одним ім'ям називали декількох дітей, навіть якщо попередні вже померли, що свідчить не про байдужість батьків до своїх дітей, а про бажання передати наступним поколінням свої імена, зберегти свої сімейні традиції. Таким чином, потреба у великій кількості імен відпадала, а жіночі імена часто утворювалися від чоловічих, що пояснює навіть сьогодні досить популярні і дуже поширені традиційні французькі імена, такі як Франсуа (Франсуаза), Жан (Жанн), П'єр, Жак, Луї (Луїза) тощо [8, с. 49–58].

До XVII ст. вважалося, що перше релігійне виховання дитині надавали батьки, зокрема матір. Проте єпископ Клермона та кардинал Ларошфуко застерігають священників від передоручення цієї місії батькам навіть на початковому рівні через неосвіченість батьків і сумніви в їхній здатності добре навчити своїх дітей основам віри. З цієї метою з'являються трактати, спрямовані безпосередньо на дітей.

Наприкінці XVII ст. Жак Бенінь Боссює у своєму трактаті «Скорочений курс християнської доктрини для початківців» ставить перед батьками завдання та строки для їх виконання, зокрема: навчити дитину хреститися, молитов, заповідям Божим, латині. Релігійному вихованню також сприяє наявність у будинках розп'ять і картин, що зображують сцени зі святого Писання та ознайомлюють дитину з Біблією, життям святих, застерігають від гріхів.

Багато церковних авторів висвітлюють проблеми виховання та, наголошуючи на важливості четвертої заповіді («Поважати батьків»), визначають, зокрема, й обов'язки батьків стосовно дітей. Так, у Нантвському Катехізисі від 1689 р. з'являються детальні обов'язки батьків відносно дітей [14, с. 399–401]:

- Годування (із застереженням проти залучення годувальниць).
- Настанови (щодо прищеплення дітям любові до Бога).
- Нагляд (заклик завжди наглядати за своїми дітьми, оберегати їх від нечестивого досвіду. Якщо дитина вдається до шкоди, то відповідальні лише батьки).
- Корекція поведінки (лише м'яко, помірковано, уникаючи проявів люті).
- Зразок (важливість створення дітям позитивного прикладу поведінки, бо діти імітують як гарний приклад батьків, так і їхні недоліки).

Досягнення дитиною 7-річного віку авторами синодальних статутів і катехізисів вважалося переломною подією у вихованні дитини, адже сім років – це вік розуму, коли дитина вже розрізняє гарне та погане, тому у віці семи років дитина проходила першу сповідь. Священники починали брати більшу участь у релігійному вихованні дитини, наполягаючи на її присутності на богослужіннях по неділях і святах. Участь батьків полягала у перевірці вивченого вдома. Трактати з виховання, що виходили в цей період, склалися з декількох частин: для священників, для дітей (часто у формі запитання-відповідь) і для батьків.

Багато в чому наслідуючи Еразма Роттердамського, у 1702 р. у Парижі виходить трактат Жана-Батиста де ла Салля «Правила пристойної поведінки та християнської ввічливості», де у двох частинах наводяться вимоги та правила поведінки вихованих дітей: у першій застереження щодо зайвих, непристойних рухів, необхідність дотримуватися правил гігієни; у другій частині, окрім звичайних речей, таких як правила поведінки під час прийому їжі, відпочинку, забав, наводяться приклади ввічливих фраз з поясненням важливості урахування звернення на «ти» та на «Ви». Автор вказує на те, що людина народжується для життя в суспільстві, де їй доведеться співіснувати з подібними до себе, тому їй необхідно прийняти правила, що їй приписує релігія, виявляти чесність і розум у розмовах, гарні манери під час відвідування інших або при прийманні гостей удома. Цей трактат мав неймовірний успіх, його багато передруковували та перевидавали, а тема важливості прищеплення дітям гарних манер ще довгий час залишалася затребуваною у суспільстві, що відбилося у низці публікацій на цю тему [4, с. 297]. Так, у 1714 р. цю тему було підхоплено та продовжено у трактаті «Ввічливість і манери, яким потрібно навчити дітей». У ній ввічливість прирівнюється до моральної чесноти, навіть до християнської; до дотримання ввічливості зобов'язує християнське милосердя. Як бачимо, ця традиція не змінилася і досі, адже одна з вимог французького суспільства до батьків сьогодні – це добре вихована дитина, яка має гарні манери, вміє поводитися у суспільстві, завжди ввічлива, особливо до дорослих.

Французька Революція 1789 р. мала величезний вплив на історію Франції, на її суспільство, церкву та на виховання дітей зокрема. Унаслідок подій 1789 р. вплив церкви почав послаблюватися, її думка вже не була визначальною. У боротьбі за важелі впливу перемогу отримала держава. У XVIII ст. починають відбуватися зміни, підмінюватися поняття. Так, поняття «християнська мораль» у суспільстві змінюється на «республіканську мораль», а в саме виховання потрохи пробивається психоаналіз. Багато уваги присвячується гігієні дитини, її годуванню, але відтепер обґрунтування цьому надають лікарі.

Перші післяреволюційні роки суспільство перебувало в розгубленості: старі порядки скасовані, а нові ще не започатковані. У сфері родинного виховання утворився вакуум через те, що священники були усунуті від виховання та освіти, а батьки не завжди достатньо володіли знаннями, щоб передати їх своїм дітям.

Однак це не означає, що релігія повністю зникла з повсякденного життя. Дитина й далі народжувалася в християнській атмосфері. Хоч релігійне виховання більше не було обов'язковим і священники не брали в ньому активної участі, ним опікувалася мати або бабуся. Священик долучається лише на прохання батьків. Катехізис залишається важливим інструментом виховання як у родині, так і в школі. Свято Різдва Христового стає одним з найулюбленіших свят дитинства, святом, коли, залежно від регіону Франції, святий Микола або хлопчик Ісус приносить подарунки. Наприкінці XVIII ст. у Франції з'являються шопки – різдвяні ясла, що зображують народження Христа та змінюються залежно від регіону. Ця різдвяна шопка і є найкращою візуалізацією християнського сімейного виховання [9, с. 188–192].

У 1870–1880 рр. стосунки між республіканцями та католицькою церквою починають різко псуватися, що вилилося у прийняття так званих «великих законів» про секуляризацію 1880-х рр.: закони про освіту, про скасування обов'язкового недільного відпочинку, публічних молитов, відновлення розлучення тощо [2, с. 21].

Важливою датою в історії католицької церкви у Франції є 9 грудня 1905 р., коли Сенатом приймається Закон про відокремлення церкви від держави, який офіційно визнав Францію світською державою і встановив взаємну господарчо-економічну, організаційну та політичну незалежність церкви та держави. Варто зазначити, що, хоч більшість французів сприйняли такі зміни майже байдуже, перші два роки після прийняття цього закону його реалізація наштовхувалася на ворожу реакцію суспільства.

Та незважаючи на офіційну політику секуляризації суспільства, аналіз архівів періодичних видань Галліки, онлайн-бібліотеки Національної Бібліотеки Франції виявив численну кількість видань, надрукованих уже після 1905 р. і присвячених як висвітленню питань релігії, так і родинному вихованню, де зокрема розглядається і прищеплення дітям основ релігії у родинному колі, серед них: *La Semaine Religieuse*, який виходив окремими виданнями у багатьох містах Франції з 50-х років XIX ст. по 70-і роки XX ст.; *La Mère Éducatrice*: щомісячний журнал народного виховання 1917–1949 р.; *Foi et Éducation* (1935) і *L'Éducation par la Famille et par l'École* (1910), де зазначається, що «релігійне виховання є вінцем морального виховання; відомо, що ці два види виховання є

неподільні, бо вони об'єднуються один з одним, а тому якщо моральному вихованню не вистачає релігійного, то воно не буде реалізоване, буде неповним і крихким, і так само релігійне виховання не треба навіть замислювати без виховання морального» [11, с. 137].

Та офіційно у ХХст. вплив церкви на політику Франції був зведений нанівець, кожного року все менше французів вважали себе католиками. Промовистим є і той факт, що за все ХХ ст. у Франції було збудовано лише одну церкву – Собор Еврі у 1995р. (див. табл.1).

Таблиця 1

**Статистичні дані щодо католиків Франції
(за «Папським щорічником» – 2015)**

	1952	1970	2010
Кількість французів, які вважають себе католиками *	81%	76%	64%
Французи, які дотримуються релігійних звичаїв і практик (відвідують недільне богослужіння)	27%		4,5%
Французи, що вважають себе атеїстами			28%

* З них 57 % не відвідують недільні богослужіння, 47 % відвідують регулярно [6].

Проте наведені дані не відображають тенденцій серед молоді. За опитуваннями 2003 р., лише 33 % молодих людей у віці від 18 до 24 років визнають себе католиками, у той час як атеїстами в цій віковій групі себе визнали 36 %. Також спостерігається зниження релігійної соціалізації серед молоді – катехізис вчили лише 43 % у 1993–1994 рр. Водночас опитування 2003 р. вказує на те, що 55 % французів (з них 49 % у віці 18–24 роки) виявляють духовний інтерес до християнства [13].

Дані, оприлюднені католицькою церквою щодо дітей, які долучилися до християнської віри у Франції, свідчать, що позиції католицької церкви у вихованні дітей хоч і дещо послабшали, проте все ще залишаються міцними: 30 % дітей, які відвідують школу, вчили закон божий, хрещення отримали 316 286 дітей у 2009 р. (для порівняння: 472 130 дітей у 1990 р.)

У ХХ ст. діти, як і багато віків тому назад, виховувалися переважно матір'ю, і виховання, яке вони від них отримували, було таким самим, як виховували їх: воно було глибоко просякнуте релігійними традиціями та повагою до дорослих. І хоча у післявоєнний час місце жінки в суспільстві потроху змінилося і вона набула більшої свободи, погляд суспільства на місце дитини в ньому не змінився, так само, як і запит суспільства на пріоритети при вихованні дитини – одним із головних принципів виховання і надалі залишалася повага до батьків, дорослих і священника. Діти мали неухильно дотримуватися строгих правил, що якнайкраще передавали традиційні сімейні цінності та норми [3, с. 51–52].

Незважаючи на те, що сьогодні Франція є світською державою і французи стали менш релігійними, а також на те, що сьогодні Франція зазнає впливу ісламу, вплив багатовікової історії церкви (переважно католицької) на повсякденне життя французів і на традиції виховання відчувається у Франції і сьогодні. Довгий час носіями традицій сімейного виховання у Франції були священники та богослови, які адаптували їх згідно з вимогами епохи та церкви і впроваджували у суспільство через проповіді, трактати, церковні приходи. Християнська віра, заснована на десяти заповідях, сформувала у французькому суспільстві запит на правильне виховання дітей; прищепила йому вимоги до правил поведінки, гарні манери, страх покарання, християнську мораль, повагу дітей до батьків і визначила обов'язки батьків перед дітьми; вона й надалі існує у фольклорі, сімейних традиціях, народній мові і, передусім, у системі французького виховання дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенція ООН про права дитини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.just.gov.ua/content/267>.
2. Понкин И. В. Столетие французского закона о разделении церковей и государства / И. В. Понкин. – М. : Изда-во Учебно-научного центра довузовского образования, 2005. – 78 с.
3. Bonvalet C. Renewing the Family : A History of the Baby Boomers / C. Bonvalet, C. Clément and J. Ogg. – New York : Springer Press, 2015. – 268 с.
4. De la Salle J.-B. Les Règles de la bienséance et de la civilité chrétienne / J.-B. de la Salle. – Paris, 1835. – 48 с.
5. Hanska J. La responsabilité du père dans les sermons du XIIIe siècle / Jussi Hanska et Jean-Pierre Dèpée, Cahiers de recherches médiévales 1997 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://crm.revues.org/968>.
6. L'Eglise Catholique en 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://site-catholique.fr/index.php?post/Eglise-Catholique-Chiffres-2015>.
7. Lambon A. Jean Gerson, sa réforme de l'enseignement théologique et de l'éducation populaire [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://archive.org/details/jeangersonsarf00lamb>.
8. Lebrun F. Histoire générale de l'enseignement et de l'éducation en France. Tome 2 : De Gutenberg aux Lumières (1480–1789) / F. Lebrun, M. Venard, J. Quéniart. – Nouvelle Librairie de France, 2003. – 691 с.
9. Mayeur F. Histoire générale de l'enseignement et de l'éducation en France. Tome 3 : De la Révolution à l'École républicaine (1789–1930) / F. Mayeur. – Nouvelle Librairie de France, 2004. – 778 с.
10. Patte E. Les hommes préhistoriques et la religion / E. Patte. – Picard, 1990. – 194 с.
11. Ponson M. L'Éducation par la Famille et par l'École / M. Ponson. – Librairie Catholique Emmanuel Vitte, 1910 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k54782217/f1.item.r=education%20religieuse>.

12. Rouche M. Histoire générale de l'enseignement et de l'éducation en France. Tome 1 : Des origines à la Renaissance (Ve siècle av. J.-C.- XVe siècle) / M. Rouche. – Nouvelle Librairie de France, 2003. – 729 с.
13. Sciences Humaines [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.scienceshumaines.com/la-culture-religieuse-des-francais_fr_12941.html.
14. Verger M. Catéchisme du diocèse de Nantes, par le commandement de Monseigneur l'illustrissime & révérendissime messire Gilles de Beauvau, evesque de Nantes / Jean de La Noë-Mesnard Verger. – Nantes, 1723. – 613 с.

УДК 796.011.3:373.1(477)

Євтушенко Є. Г.

Сумський національний аграрний університет

КОМПЛЕКС ГПО У ЗМІСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ (1944–1991 рр.)

У статті здійснено аналіз впливу комплексу ГПО на зміст фізичного виховання студентів вищих педагогічних навчальних закладів України протягом 1943–1990 рр. Встановлено, що комплекс ГПО сприяв приведенню змісту навчального процесу з фізичного виховання у педагогічних ВНЗ України до єдиного зразка та забезпечував його багатогранність. Він дозволяв чітко встановити рівень державних вимог до всебічної фізичної підготовки студентської молоді різних вікових груп; створював умови для планування та обліку результатів фізичного виховання студентів.

Ключові слова: вищі педагогічні навчальні заклади, зміст фізичного виховання студентів, комплекс ГПО.

Євтушенко Е. Г. Комплекс ГТО в содержании физического воспитания студентов высших педагогических учебных заведений Украины (1944–1991 гг.). В статье проанализировано влияния комплекса ГТО на содержание физического воспитания студентов высших педагогических учебных заведений Украины в период 1943–1990 гг. Установлено, что комплекс ГТО способствовал приведению содержания учебного процесса по физическому воспитанию в педагогических вузах Украины к единому образцу и обеспечивал его всесторонность. Он позволял четко устанавливать государственные требования к физической подготовке студенческой молодежи разных возрастных групп; создавал условия для планирования и учета результатов физического воспитания студентов.

Ключевые слова: высшие педагогические учебные заведения, содержание физического воспитания студентов, комплекс ГТО.

Yevtushenko Ye. The GPO complex in the context of Teacher Training universities students' physical education (1943–1990). The article analyzes the impact of the GPO complex (Ukrainian: ГПО – Ready for Labour and Defence) upon the content of Teacher Training universities students' physical education in 1943–1990. It was proved that immediately after the GPO complex implementation it became the basis of physical education for young people, including students. It was revealed through the fact that the curriculum requirements were linked with the complex standards and were focused on their fulfilment. The entire content of the educational process in physical education at universities was subordinated to the aim of the GPO complex: to achieve a high level of physical fitness of students, ubiquitous promotion of physical culture, education need in regular physical activity, mass involvement of youth in active sports activities. The presence of different sports in GPO complex, including winter and summer sports, enabled coaches to supply students with physical activities which ensured a continuous learning process. The value of the GPO complex inlaid in giving a general physical training for beginners and encouraged their further choice of sports activity (according to their own desires and capabilities).

Using the GPO complex in Teacher Training university education system had certain disadvantages. In particular, it led to «percentage mania» (mania for high performance indices at the expense of quality), forgery, attempts to fulfil and overdo the plan norms and award extra badges. The GPO complex as a means of encouraging a healthy lifestyle among the youth and introducing Physical Education in students' life was aimed at the only goal of those who could take the test.

In general, the GPO complex helped to unify the curricula of Physical Training in Teacher Training universities of Ukraine into a single sample and ensured its versatility. It allowed to clearly establish the level of state requirements to a comprehensive physical training of various age groups; created conditions for planning and register the results of physical education among the students.

The main trends of the GPO complex in 1943–1990 which influenced the content of Teacher Training universities students physical education were: the complex sportization through adding norms, which were widely used in sport practice, arranging competitions with GPO norms; providing comprehensive physical training; strengthening the defensive orientation; optimization of age groups by extending their age limits; expansion of students' training and physical fitness by including the system of knowledge about the normalization of motor activity to the training programs, the social role of physical culture in society, healthy lifestyle, history of sports.

Key words: Teacher Training universities, the content of physical education of students, the GPO complex.

Стратегічне завдання сучасного розвитку фізичної культури у вищих навчальних закладах України пов'язане із засвоєнням студентами основних цінностей, які забезпечують зміцнення здоров'я та працездатності. Вирішення цієї проблеми можливе лише на основі масового розгортання фізкультурного руху і молодіжного спорту. Неабияке значення у цьому має всебічний аналіз і використання теоретичної та практичної спадщини